

KS. MAREK WERESA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

ZADANIA MEDIÓW W UJĘCIU BENEDYKTA XVI NA PODSTAWIE ANALIZY ZAWARTOŚCI ORĘDZI NA ŚWIATOWY DZIEŃ ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU (2006–2013)¹

Słowa kluczowe: zadania mediów, orędzia papieskie, światowy dzień środków społecznego przekazu, Benedykt XVI

1. Wstęp i metodologia badań. 2. Charakterystyka podstawowych zadań mediów. 3. Zadania mediów w ujęciu Benedykta XVI. 4. Weryfikacja hipotez badawczych – wnioski – interpretacja. 5. Podsumowanie

1. WSTĘP I METODOLOGIA BADAŃ

Artykuł przedstawia analizę nauczania papieża Benedykta XVI, dotyczącego najważniejszych zadań mediów². Celem jest określenie, w jaki sposób na temat *media tasks* wypowiadał się papież podczas swego pontyfikatu. Autor podjął próbę rozwiązania problemu badawczego, który przybrał formę następujących ogólnych pytań badawczych: Czy w orędziach papieża temat zadań środków komunikowania masowego został podjęty? Jakie są *media tasks* według nauczania Benedykta XVI? Czy prezentowane wnioski różnią się bądź są zgodne z poglądami współczesnych medioznawców dotyczącymi zadań mediów? Podjęte badania naukowe należy także wyrazić w postaci następujących szczegółowych pytań badawczych: Jakie są proporcje wypowiedzi papieża w orędziach odnoszące się do zadań mediów oraz czy proporcje są jednakowe, czy też się różnią? Jak powyższe zadania są interpretowane w orędziach? Czy są jakieś zada-

---

¹ Artykuł powstał na bazie pracy licencjackiej zatytułowanej *Zadania mediów w ujęciu Benedykta XVI i Franciszka. Analiza zawartości Orędzi na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (2006–2017)* napisanej i obronionej przez autora niniejszego artykułu na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna, na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 19.06.2018.

² W niniejszej pracy autor jako synonimiczne traktuje następujące terminy: zadania mediów, *media tasks*, zadania środków komunikowania masowego.

nia, których nie ma w literaturze medioznawczej, a na których temat wypowiada się papież?

Przedstawione pytania badawcze prowadzą do sformułowania następującej ogólnej hipotezy badawczej: w nauczaniu Benedykta XVI, wyrażonym w orędziach na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w latach 2006–2013, obecne są zagadnienia dotyczące zadań mediów. Można ponadto domniemywać, że biskup Rzymu podejmuje w swoich orędziach kwestie funkcji wychowawczej i ewangelizacyjnej mediów z racji ich misji, ale i nie pomija innych zadań mediów, jak np. kulturalnej czy rozrywkowej, biorąc pod uwagę szerokie odniesienie Kościoła katolickiego do życia indywidualnego i wspólnotowego, wyrażającego się w katolickiej nauce społecznej.

Materiał badawczy niniejszego artykułu stanowią orędzia papieskie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu z lat 2006–2013. Metodą badawczą, którą posłużył się autor, jest metoda syntezy i analizy, metoda analizy zawartości prasowej wraz z interpretacją hermeneutyczną.

W podjętych badaniach wykorzystano polską literaturę naukową dotyczącą zadań mediów. Publikacje polskich medioznawców stanowiły podstawę w określeniu *media tasks* w części teoretycznej prezentowanego artykułu.

Aktualność i znaczenie tematu wynika z obecnej epoki nowych mediów. We współczesnym kontekście społecznym głos Kościoła, wyrażony w nauczaniu papieża, może nabrać nowego znaczenia.

2. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH ZADAŃ MEDIÓW

W polskiej literaturze medioznawczej istnieje wiele propozycji klasyfikacji zadań mediów, np. Maciej Mrozowski podaje próbę syntetycznej typologii³, która łączy funkcje wyróżnione w starszych i nowszych zestawieniach. Wskazuje pięć najważniejszych zadań i odpowiadających im funkcji mediów. W jego ujęciu są to: informacja, korelacja, ciągłość, przerwa i mobilizacja⁴. W typologii Mrozowskiego nie da się konkretnie określić rangi, częstotliwości, zakresu poszczególnych funkcji, czy też ich związku z gatunkami czy typami zawartości przekazów, które są rozpowszechniane przez media. Jest to jedna z propozycji uporządkowania zadań mediów. Jednak wiele poszczególnych zadań przenika się⁵.

Inną propozycję klasyfikacji zadań mediów zaproponował Adam Lepa, wykorzystano ją w przeprowadzonej analizie. Zdaniem medioznawcy, do podstawowych funkcji mass mediów (publicznych i komercyjnych) należą: funkcja informacyjna, rozrywkowa i edukacyjna (wychowawcza)⁶.

³ Mrozowski opierał się na pracy D. McQuaila, *Mass Communication Theory*, London 1994.

⁴ M. Mrozowski, *Media masowe: władza, rozrywka i biznes*, Warszawa 2001, 115–116.

⁵ Tamże, 116.

⁶ A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Łódź 2003, 46.

Pierwsza z funkcji spełnia potrzebę oraz prawo człowieka do informowania i bycia poinformowanym. Zaspokajanie potrzeby informacyjnej jest powiązane bardzo często z funkcjonowaniem różnych podmiotów informacyjnych. Samo informowanie jest podstawą realizacji większości z przypisywanych mediom zadań. Odbiorca oczekuje w pierwszej kolejności informacji najnowszej i prawdziwej. Kwestie dotyczące rozrywki, kształcenia, doznań estetycznych są drugorzędne⁷.

Funkcja informacyjna nabiera szczególnego znaczenia w społeczeństwie poinformowanym (społeczeństwie informacji): „Ma to być społeczeństwo, w którym człowiek będzie miał zagwarantowany dostęp do każdej informacji, niezbędnej w jego aktywności zawodowej, społecznej i politycznej oraz w realizowaniu własnych potrzeb i zainteresowań”⁸.

Do kategorii informacji należy zaliczyć opiniotwórczą rolę mediów. Widoczna ona jest najlepiej w tzw. czasopismach opinii. Teksty o charakterze publicystycznym są głównymi przykładami jej realizacji. Inne formy medialne, które odzwierciedlają i kształtują opinię publiczną to: wywiady, felietony, komentarze, dyskusje z uczestnictwem ekspertów, naukowców, polityków⁹.

Poza funkcjami informacyjnymi i opiniotwórczymi media wypełniają szczególną rolę w procesie interpretacji rzeczywistości społecznej. „Musimy tutaj przyjąć tezę, że wiadomości przekazywane w mass mediach nie tyle odtwarzają fragmenty świata, co raczej je «wytwarzają», odbiorcy zaś muszą jedynie uchwycić owe stworzone elementy, uświadomić sobie kontekst, w którym powstały i je zrozumieć”¹⁰. Odbiorca wiadomości wytwarza swoiste hipotezy odnoszące się do danego komunikatu, które są przez niego testowane i potwierdzane bądź odrzucane. W takim procesie znaczenie wiadomości jest tworzone stopniowo. Wcześniejsze doświadczenia są bowiem zgromadzone i następnie wykorzystywane jako zbiór schematów, z ich pomocą człowiek dokonuje interpretacji doświadczeń późniejszych. „Ramy interpretacyjne czynią jednostki zdolne do posługiwania się informacjami w celu lokalizowania swego miejsca w świecie, postrzegania rzeczywistości, utożsamiania się z określonymi zdarzeniami czy też nazywania określonych sytuacji”¹¹. Dzięki temu określone części rzeczywistości nabierają szczególnego znaczenia, podczas gdy inne są marginalizowane lub odrzucane. Przekaz dokonywany przez media jest jedynie interpretacją rzeczywistości. Odbiorca dokonuje selekcji komunikatów. Czyni to pod kątem swoich postaw, potrzeb czy oczekiwań¹².

Obiektywizm w tej kategorii zadań mediów można scharakteryzować jako przedstawienie rzeczywistości takiej, jaką ona jest. Jednakże można zauważyć, że wielość interpretacji jest uzależniona od liczby osób uczestniczących w danym wydarzeniu. U podstaw tezy dotyczącej obiektywizmu leży przeświadczenie, że

⁷ Tamże, 46; A. Kozłowska, *Oddziaływanie mass mediów*, Warszawa 2006, 78–79.

⁸ A. Lepa, dz.cyt., 46–47.

⁹ A. Kozłowska, dz.cyt., 79.

¹⁰ Tamże, 79–80.

¹¹ Tamże, 80.

¹² Tamże, 79–80.

przekazywana informacja może być tak przedstawiana, aby odbiorcy mogli wyrobić sobie na dany temat własny pogląd¹³.

Funkcja informacyjna nabiera szczególnego znaczenia w sytuacjach kryzysowych. W naukach o mediach informacja ukazywana jest zawsze jako ich funkcja zasadnicza. Jednocześnie przypisuje się jej różnorakie zadania społeczne, takie jak: poznawcze, integracyjne, propagandowe itp.¹⁴.

Mediom przypisuje się udział w procesie socjalizacji. Jest to proces zachodzący wówczas, gdy następuje jakikolwiek kontakt pomiędzy jednostką a środowiskiem społecznym. Proces socjalizacji można zdefiniować jako proces uspołecznienia człowieka. Jednakże większość definicji wskazuje, iż socjalizacja to proces internalizacji, czyli nabywania i przejmowania przez osobę wartości, norm i wzorców zachowań¹⁵.

Proces socjalizacji wpisuje się w szeroko rozumiane funkcje edukacyjne, wraz z ich znaczącym udziałem w ustalaniu norm i podtrzymywaniu wartości. Media przez udział w socjalizacji jednostki wypełniają zadanie poznawania i wykonywania ról społecznych. Dostarczają informacji odnośnie do tematów dodatkowych czy modeli ról społecznych oraz wiążących się z ich realizacją specyficznych praw i obowiązków. Prezentacja różnych ról społecznych przez środki masowego przekazu jest czynnikiem sprzyjającym ich podejmowaniu¹⁶.

Funkcja wychowawcza winna być rozpatrywana w znaczeniu węższym i szerszym. W pierwszym zakresie odnosi się do działalności świadomej. Poprzez taką działalność powstają i rozwijają się instrumentalne i kierunkowe cechy osobowości młodego człowieka. Do cech instrumentalnych zaliczyć można to, co związane jest z realizacją zadań wychowania usprawniającego (wiedza, uzdolnienia, umiejętności). Cechy kierunkowe są wynikiem realizacji zadań wychowania ukierunkowującego (postawy, motywacje, zainteresowania)¹⁷.

3. ZADANIA MEDIÓW W UJĘCIU BENEDYKTA XVI

Papież Benedykt XVI już w swym pierwszym orędziu na Światowy Dzień Środków Przekazu eksponuje doniosłość informacyjnych zadań mediów¹⁸. Jest to spojrzenie deontologiczne, odsyłające do kategorii etycznych wartości przekazu. Papież wskazał, iż media można pojmować jako potencjał dobra całej ludzkości. Środki społecznego przekazu są dobrem wspólnym przeznaczonym dla wszystkich ludzi. Jest to sieć, która może wpływać korzystnie na komunikację, jedność i współpracę. „Dzięki postępom techniki media w pewnym sensie pokonały czas i prze-

¹³ Tamże, 80–82.

¹⁴ A. Lepa, dz.cyt., 47.

¹⁵ A. Kozłowska, dz.cyt., 87.

¹⁶ Tamże, 89.

¹⁷ A. Lepa, dz.cyt., 49.

¹⁸ Benedykt XVI, *Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy. Orędzie na 40. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2006*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 27 (2006), nr 4, 4–5.

strzeń, umożliwiając natychmiastową i bezpośrednią komunikację między ludźmi, nawet jeśli dzielą ich wielkie odległości¹⁹. Media jako środek komunikacji, mają ogromny potencjał, który należy chronić i rozwijać. Jednocześnie papież podkreślił, że bezpośredniość komunikacji nie zawsze prowadzi do tworzenia więzi współpracy i jedności w społeczeństwie. „Prawdziwa komunikacja wymaga moralnej odwagi i stanowczości”²⁰. W orędziu papież apeluje do dziennikarzy, aby nie ulegali naporowi wielkiej ilości informacji, ani też nie korzystali z prawd częściowych czy prowizorycznych. Dzięki temu media będą mogły przekazywać i upowszechniać wszystko, co dobre i prawdziwe²¹.

Analiza kolejnych orędzi również uwypukla postulat papieski stwierdzający, że realizacja zadań informacyjnych mediów powinna dokonywać się na gruncie etyki wartości. Papież nie pomija w swej refleksji zadań interpretacyjnych, które wypełniają media, jak również kontekstu społeczno-kulturowego XXI w.

Przekazywanie informacji w świecie cyfrowym oznacza wprowadzanie komunikatu do sieci społecznej. Wiedza w takim systemie dzielona jest w obszarze wiadomości prywatnej. Ojciec Święty zwraca uwagę, iż jasne rozróżnienie między producentem a konsumentem informacji może ulec relatywizacji. Komunikacja staje się nie tylko wymianą danych, lecz również coraz bardziej dzieleniem się nimi. Przez to komunikacja zostaje dowartościowana jako dialog, wymiana, solidarność oraz tworzenie pozytywnych relacji²².

Kwestia komunikacji jest niezwykle istotna, gdyż zaspokaja podstawowe pragnienie człowieka, jakim jest budowanie relacji z innymi ludźmi oraz wynika z zakorzenienia w ludzkiej naturze. Łączność i komunikowanie się, które dokonują się poprzez nowe media, są nowym wyrażeniem stałej i podstawowej skłonności człowieka do przekraczania samego siebie, by nawiązywać relacje z innymi ludźmi. Papież w takim rozumieniu wykorzystania nowych form środków komunikowania masowego apeluje o zaangażowanie rozpowszechnianiu kultury szacunku, dialogu i przyjaźni. Dialog między ludźmi z różnych krajów, kultur czy religii możliwy jest dzięki nowym technologiom²³.

Niezbędnym warunkiem, aby uzyskać głęboką bliskość między ludźmi poprzez komunikację, jest zachowanie relacji między milczeniem a słowem. W sytuacji wzajemnego dopełnienia wymienionych elementów, komunikacja nabiera wartości i znaczenia. Jeśli słowo i milczenie wzajemnie się wykluczają, komunikacja nie wypełnia swoich zadań. W natłoku informacji, milczenie jest niezbędne do rozróżnienia tego, co jest istotne bądź co jest zbędne lub nieistotne. Papież pisze nawet

¹⁹ Tamże, nr 2.

²⁰ Tamże, nr 2.

²¹ Tamże.

²² Benedykt XVI, *Nowe technologie komunikacyjne i głoszenie Ewangelii Orędzie na 45. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2011*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 32 (2011), nr 3, 8–9, nr 3 (brak numeracji w dokumencie, autor wprowadził numerację według akapitów).

²³ Benedykt XVI, *Nowe technologie, nowe relacje. Trzeba rozpowszechniać kulturę szacunku, dialogu i przyjaźni. Orędzie na 43. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2009*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 30 (2009), nr 3, 5–6, nr 4, 6 (brak numeracji w dokumencie, autor wprowadził numerację według akapitów).

o konieczności tworzenia odpowiedniego środowiska, „swoistego «ekosystemu», w którym panowałaby równowaga między milczeniem, słowem, obrazami i dźwiękami”²⁴. Współczesny człowiek właśnie w świecie mediów szuka odpowiedzi na pytania fundamentalne, które dotyczą nawet jego egzystencji. Różne formy witryn, aplikacji czy sieci społecznościowych mogą być pomocą daną dzisiejszemu odbiorcy mediów. Dzięki temu będzie mógł przeżywać chwile refleksji i autentycznych pytań, znaleźć możliwość modlitwy, medytacji lub dzielenia się Słowem Bożym²⁵.

W orędziu z 2010 r., które zasadniczo było skierowane do osób duchownych²⁶, papież wskazał na wielkie bogactwo świata cyfrowego. Z tego daru może korzystać człowiek jako indywidualum oraz jest to impuls do spotkania i dialogu. Zadaniem osób duchownych pracujących w mediach jest praca na rzecz spotkania, gwarantowanie odpowiedniej jakości ludzkich relacji. Poprzez środki komunikowania masowego następuje możliwość dotarcia ze Słowem Bożym do ludzi żyjących w świecie cyfrowym. Media mogą być narzędziem głoszenia Ewangelii, ale musi to się dokonywać w wierności powołaniu. Kościół poprzez media może urzeczywistniać „diakonię kultury” na dzisiejszym „kontynencie cyfrowym”. „Nowe środki umożliwiają nawiązanie kontaktu z wyznawcami wszystkich religii, z niewierzącymi i przedstawicielami różnych kultur, toteż duszpasterstwo w świecie cyfrowym musi pamiętać także o tych, którzy nie wierzą, są zniechęceni, a w sercu mają pragnienie absolutu i nieprzemijającej prawdy”²⁷. Świat cyfrowy jest przestrzenią, w której można ukazywać aktualność przesłania o miłości Boga²⁸.

Nowe technologie są przykładem pokazującym jak media mogą pogłębiać zrozumienie i ludzką solidarność. „Nowa kultura komunikacji” stanowi źródło wielu korzyści. Orędzie wymienia: możliwość utrzymywania kontaktu przez rodziny, mimo dzielących odległości; łatwiejszy i natychmiastowy dostęp do dokumentów, źródeł i odkryć naukowych, co stanowi pomoc studentom i naukowcom również w pracy zespołowej, nawet jeśli przebywają w różnych miejscach. Nowe media dzięki interaktywnej naturze, proponują dynamiczne formy nauczania i komunikacji, przez co przyczyniają się do rozwoju społecznego. W prezentowanych zadaniach papież ukazuje, jak wiele aspektów wynikających z komunikacji i informowania oddziałuje na inne, omawiane zagadnienia dotyczące zadań mediów²⁹.

Papież Benedykt XVI wskazał na ważne *media tasks*, które są konsekwencją wymiany informacji i poglądów, co prowadzi do wzajemnego zrozumienia między

---

²⁴ Benedykt XVI, *Milczenie i słowo drogą ewangelizacji. Orędzie na 46. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2012*, L’Osservatore Romano (wyd. polskie) 33 (2012), nr 3, 7–8, nr 2 (brak numeracji w dokumencie, autor wprowadził numerację według akapitów).

²⁵ Tamże, nr 4–5.

²⁶ Orędzie było wyraźnym nawiązaniem do trwającego w Kościele Roku Kapłańskiego (od 19.06.2009 do 11.06.2010 r.).

²⁷ Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa. Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznej Komunikacji – 2010*, L’Osservatore Romano (wyd. polskie) 31 (2010), nr 3–4, 6–7, nr 8 (brak numeracji w dokumencie, autor wprowadził numerację według akapitów).

²⁸ Tamże, nr 6–8.

²⁹ Benedykt XVI, *Orędzie na 43. Światowy...*, nr 1–2.

społecznościami. Środki komunikowania masowego wezwane są do odpowiedzialności w służbie prawdzie i szerzeniu pokoju. Media mogą być „okrągłym stołem”, który będzie sprzyjał dialogowi. Jednocześnie ukazane zostały zagrożenia, które powodują wypaczenia tego zadania. Jednakże papież wskazuje na dzisiejszą monokulturę jako zagrożenie w realizacji wymienionego zadania. Tłumi ona zdolności twórcze, słyca idee bardziej subtelne i złożone, następuje w niej niedoceniecie specyfiki odmiennych kultur czy charakteru wiary religijnej. Media zaczynają służyć tylko sobie bądź kierują się wyłącznie dążeniem do zysku, przez co tracą poczucie odpowiedzialności za wspólne dobro. Media mogą być narzędziem budowania cywilizacji miłości, poprzez popieranie dialogu, przez dzielenie się wiedzą, okazywanie solidarności i służbę pokojowi³⁰.

Media w procesie informacyjnym powinny zabiegać o rzetelność w relacjonowaniu wydarzeń, obszernie wyjaśniać zagadnienia publiczne i uczciwie prezentować różne punkty widzenia³¹.

W wypełnianiu zadania informacyjnego media nie tylko przedstawiają rzeczywistość, lecz próbują ją kształtować dzięki wiedzy i poprzez siłę sugestii. Jest to ujemna strona tego zadania. Papież w Orędziu stwierdza, iż środki społecznej komunikacji nie są wykorzystywane do właściwej roli informacji, lecz do kreowania samych wydarzeń³². „Właśnie dlatego, że chodzi tu o zjawiska, które wywierają głęboki wpływ na wszystkie sfery ludzkiego życia (moralną, intelektualną, religijną, więzi międzyludzkich, uczuciową, kulturową) i które wystawiają na ryzyko dobro osoby, trzeba przypomnieć, że nie wszystko, co możliwe technicznie, może być wprowadzone w praktykę zgodnie z etyką”³³.

W Orędziu na 42. Światowy Dzień Środków Przekazu podkreślona została znaczna rola mediów w przepływie wiadomości. Papież wskazywał jednocześnie na poznawanie faktów i szerzenie wiedzy, przyczynienie się do alfabetyzacji i socjalizacji oraz wpływania na rozwój demokracji i dialogu między narodami. Dzięki udziałowi mediów może nastąpić zrozumienie między narodami, poprzez globalny wymiar dialogów pokojowych³⁴.

Nowe sieci cyfrowe mają umacniać ludzką solidarność, pokój i sprawiedliwość, prawa człowieka oraz poszanowanie życia i piękna człowieka. Dlatego ważne jest, aby były one dostępne dla wszystkich³⁵.

Jako niewłaściwy przykład papież wskazał próby przedstawienia rzeczywistości, gdzie w istocie dąży się do usprawiedliwienia i narzucenia wypaczonych form życia osobistego, rodzinnego bądź społecznego. Czymś niewłaściwym jest zwiększanie oglądalności poprzez wykorzystanie wulgarności, przemocy czy przekraczania zasad. Środki społecznego przekazu nie powinny promować wzorców, które

³⁰ Benedykt XVI, *Orędzie na 40. Światowy...*, nr 3–4.

³¹ Tamże, nr 3.

³² Benedykt XVI, *Szukanie prawdy, by się nią dzielić. Orędzie na 42. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2008*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 29 (2008), nr 3, 8–9, nr 3.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże, nr 2.

³⁵ Benedykt XVI, *Orędzie na 43. Światowy...*, nr 8.

pogłębiają przepaść technologiczną między krajami bogatymi i biednymi, zamiast dążyć do jej zniwelowania³⁶.

Papież wskazał na media jako stanowiące ważny aspekt dzisiejszego zjawiska globalizacji. Poprzez szybki rozwój techniki, środki komunikowania masowego kształtują w znacznym stopniu kulturę. Benedykt XVI skrytykował wszelkie tendencje w aspekcie rozrywkowym, które sławią przemoc, przedstawiają postawy antyspołeczne czy wulgaryzują ludzką sferę płciowości. Jest to szczególnie naganne w sytuacji, jeśli takie programy są przeznaczone dla dzieci czy dorastającej młodzieży. Przy wskazaniu wypaczeń w sferze rozrywki pojawia się apel do osób odpowiedzialnych za przemysł mediów, aby kształcić i zachęcać producentów do ochrony dobra wspólnego, wspierania prawdy, obronę ludzkiej godności jednostki oraz rozpowszechnianie szacunku potrzeb rodziny. W centrum każdej wartościowej komunikacji stoi godność człowieka³⁷.

Media kształtują kulturę masową, dlatego „one same muszą przewyciężyć wszelką pokusę manipulacji, zwłaszcza w odniesieniu do ludzi młodych i stawiać sobie za cel formację i służbę. W ten sposób przyczynią się do ochrony, a nie do niszczenia tkanki społeczności obywatelskiej godnej człowieka”³⁸. Ten postulat wynika z powszechności mediów elektronicznych, poprzez które wywierany jest wpływ na ludzki umysł za pomocą nowego słownictwa oraz obrazów³⁹. „Nowe technologie zmieniają nie tylko sposób komunikowania, ale sam przekaz, dlatego można stwierdzić, że mamy do czynienia z rozległą transformacją kulturową”⁴⁰. Papież wskazuje, iż dzięki nowym formom komunikacji powstają sposoby rozpowszechniania informacji oraz wiedzy, co powoduje nowy sposób uczenia się i myślenia. To również wpływa na unikatowe możliwości nawiązywania kontaktów czy budowania społeczności⁴¹.

Środki społecznej komunikacji mogą wspierać misję wychowawczą dzieci. Dokonywać się to może we współpracy z rodzicami przez ukazywanie im budujących wzorców ludzkiego życia i miłości. „Szczególnie ważne jest wspieranie i promowanie małżeństwa i życia rodzinnego, właśnie dlatego że współtworzą one fundament każdej kultury i społeczeństwa”⁴². Media mogą wspierać rodziców oraz nauczycieli w wychowaniu dzieci na drodze piękna, prawdy i dobra. Warunkiem ku temu jest wspieranie podstawowej godności człowieka, prawdziwej wartości małżeństwa i życia rodzinnego oraz pozytywnych zdobyczy i celów ludzkości. Zadaniem środków komunikowania masowego jest zaangażowanie w skuteczną formację z poszanowaniem zasad etyki⁴³.

Narzędzia społecznego przekazu określone zostały jako integralna część kwestii antropologicznej. Aspekt przekazu społecznego winien dotyczyć wymiaru czło-

³⁶ Benedykt XVI, *Orędzie na 42. Światowy...*, nr 2.

³⁷ Benedykt XVI, *Dzieci i środki przekazu jako problem wychowawczy. Orędzie na 41. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2007*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 28 (2007), nr 3, 5–6, nr 3.

³⁸ Benedykt XVI, *Orędzie na 40. Światowy...*, nr 4.

³⁹ Por. tamże.

⁴⁰ Benedykt XVI, *Orędzie na 45. Światowy...*, nr 1.

⁴¹ Por. tamże.

⁴² Benedykt XVI, *Orędzie na 40. Światowy...*, nr 3.

⁴³ Benedykt XVI, *Orędzie na 41. Światowy...*, nr 3.

wieka i prawdy o nim. Media są wezwane do tego, aby w pełni bronić osoby i w pełni szanować jej godność. Poszukiwanie i przedstawianie prawdy o człowieku stanowią najwyższe powołanie środków społecznej komunikacji⁴⁴. Nowe technologie w procesie komunikacji powinny służyć integralnemu dobru osoby i całej ludzkości. Dobrze i mądrze wykorzystane mogą wypełnić pragnienie sensu, prawdy i jedności, które stanowią najgłębsze dążenia człowieka⁴⁵.

„Nowe technologie pozwalają ludziom spotykać się, przekraczając granice przestrzenne, a nawet kulturowe, i w ten sposób otwierają cały nowy świat potencjalnych przyjaźni”⁴⁶. W takim wykorzystaniu mediów i wskazaniu na ogromną wartość ludzkich relacji aż do przyjaźni, papież wskazuje szanse oraz zagrożenia. Podstawą rozróżnienia winna być pamięć, iż kontakt wirtualny nie może i nie powinien zastępować rzeczywistych, bezpośrednich relacji międzyludzkich. Kontakt z drugim człowiekiem na wszystkich poziomach życia nie może być wyparty przez wirtualne relacje⁴⁷.

Nowością w nauczaniu papieża Benedykta XVI jest wezwanie chrześcijan do świadomej i odpowiedzialnie kreatywnej obecności w sieci medialnej. To wezwanie wynika z faktu, iż rozwój mediów stanowi obecnie integralną część ludzkiego życia: „Dzięki sieci kształtują się nowe i bardziej złożone formy świadomości intelektualnej i duchowej, wspólne przekonania”⁴⁸. Powołaniem ludzi wierzących jest, aby również na tym polu działalności głosić wiarę. Media mogą być formą głoszenia Ewangelii. W tym procesie potrzeba zachowania szacunku, dyskrecji przy jednoczesnym pobudzeniu serca i poruszeniu sumienia. „Prawda, którą jest Chrystus, w ostatecznym rozrachunku stanowi pełną i autentyczną odpowiedź na to ludzkie pragnienie relacji, wspólnoty i sensu, które przejawia się także w ogromnej popularności rozmaitych *social networks*”⁴⁹. Wkład ludzi wierzących w sieć cyfrową jest niezwykle cenny, ich świadectwo bowiem wynika z najgłębszych przekonań. Dzięki temu sieć internetowa nie będzie narzędziem depersonalizującym człowieka, które próbuje manipulować emocjonalnie. Wśród kolejnych zagrożeń papież wymienia zmonopolizowanie opinii innych przez tych, którzy są „potężni”: „Przeciwie, wierzący zachęcają wszystkich, by wciąż zadawali sobie odwieczne pytania człowieka, które świadczą o jego pragnieniu transcendencji i tęsknocie za autentycznymi formami życia, godnymi tego, by żyć”⁵⁰.

W swym ostatnim orędziu Benedykt XVI użył sformułowania nowej „agory”. Dzięki rozwojowi sieci społecznościowych mogą powstawać takie otwarte, publiczne przestrzenie, gdzie ludzie dzielą się swoimi pomysłami, informacjami, opiniami oraz mogą powstawać nowe więzi i formy wspólnoty. Widzimy zwrócenie uwagi na wieloaspektowość wykorzystania mediów społecznościowych. Por-

⁴⁴ Benedykt XVI, *Orędzie na 42. Światowy...*, nr 4–5.

⁴⁵ Benedykt XVI, *Orędzie na 45. Światowy...*, nr 2.

⁴⁶ Tamże, nr 5.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, nr 8.

⁴⁹ Tamże, nr 9.

⁵⁰ Tamże.

tale społecznościowe, w sytuacji właściwego dowartościowania, przyczyniają się do wspierania form dialogu i debaty. „Wymiana informacji może stać się prawdziwą komunikacją, kontakty mogą przekształcać się w przyjaźń, połączenia mogą ułatwić tworzenie wspólnoty. Jeśli nowe media powinny urzeczywistniać te wielkie możliwości, to osoby z nich korzystające muszą starać się być autentyczne, ponieważ w przestrzeniach tych nie tylko dzielimy się poglądami i informacjami, ale w ostateczności mówimy o sobie samych”⁵¹. Sieci społecznościowe karmią się pragnieniami, które tkwią w sercu człowieka. Papież apeluje o zaangażowanie w media społecznościowe wszystkich, którzy są świadomi wartości dialogu, debaty, logicznej argumentacji. Sprzyjać to będzie w sytuacji odmienności kultur bądź poglądów⁵².

Świat cyfrowy stanowi dla wielu osób część codziennej rzeczywistości, jest ważny w przestrzeni egzystencjalnej. Dlatego istotne jest, aby człowiek mógł poznać Dobrą Nowinę poprzez media. Sieci społecznościowe są wynikiem ludzkiej interakcji, jednocześnie nadają kształt dynamice komunikacji, która tworzy relacje. Poprzez nowe media Ewangelia może docierać do człowieka poprzez innowacyjne formy⁵³.

„W świecie cyfrowym istnieją serwisy społecznościowe, które stwarzają współczesnemu człowiekowi okazje do modlitwy, medytacji lub dzielenia się Słowem Bożym”⁵⁴. Media społecznościowe mogą prowadzić człowieka do odkrycia kontaktu bezpośredniego, doświadczenia wspólnoty czy innych ważnych elementów w wierze. Zaproszenia do przeżycia spotkań modlitewnych czy celebracji liturgicznych, w konkretnych miejscach, które pojawiają się w mediach społecznościowych, są formą dotarcia i uobecnienia Ewangelii środowisku cyfrowym⁵⁵.

Papież Benedykt XVI poprzez swoje orędzia wskazywał drogę urzeczywistniania wartości, które on sam cenił najwyżej. Stawiał je na szczycie hierarchii dóbr miłych zarówno Bogu, jak i ludziom. „Miłość, przyjaźń, sprawiedliwość i pokój były dla niego walorami czyniącymi świat lepszym, nadającym życiu ludzki sens, wartość i niezbywalną godność”⁵⁶. Opisując zadania mediów, niezwykle znaczenia nabiera cisza i milczenie jako metafizyczna przestrzeń refleksji, duchowego przeżycia oraz kontaktu z Bogiem i człowiekiem. Zarówno milczenie, jak i słowo papież Benedykt XVI uważał za dwie kompatybilne drogi ku dobru i prawdzie. Są to drogi ewangelizacji, które wzajemnie się uzupełniają. Wraz ze wzrostem napływu informacji oraz powszechnego „szumu medialnego” wzrasta znaczenie milczenia,

---

⁵¹ Benedykt XVI, *Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji. Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu – 2013*, L'Osservatore Romano (wyd. polskie) 34 (2013), nr 3–4, 10–11, nr 2 (brak numeracji w dokumencie, autor wprowadził numerację według akapitów).

⁵² Tamże, nr 3–4.

⁵³ Tamże, nr 5–6.

⁵⁴ Tamże, nr 10.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ J. Jastrzębski, *Przedmowa: Wielki teolog i jego rozumienie komunikacji*, w: *Komunikacja społeczna według Benedykta XVI*, red. M. Laskowska, K. Marcyński, Kraków 2016, 13.

będącego wyznacznikiem i twórcą prawdziwych więzi: „Komunikacyjny «ekosystem» wymaga równowagi między ciszą, słowami, obrazami i dźwiękami”⁵⁷.

Media, według orędzi na Światowy Dzień Środków Przekazu, mogą być narzędziem humanizacji. Jednakże ważne jest rozróżnienie, jak i w jakim celu ich się używa. Komunikacja i wymiana idei, informacji nie stanowią wartości samych w sobie. To praktyki społeczne oraz zjawiska, które służą łatwiejszemu kształtowaniu i rozpowszechnianiu wartości. Poszukiwanie dobra i prawdy jest zadaniem jednostek i społeczeństw poprzez środki komunikowania masowego. Sam proces komunikowania jest podstawowym atrybutem oraz sposobem istnienia człowieka w społeczeństwie. Eksplozja technologii medialnych i wzrastający wpływ mediów w epoce globalizacji były ważnym elementem nauczania papieskiego. Ich potencjał powinien być wykorzystany dla dobra wszystkich mieszkańców Ziemi, całej ludzkości. Środki komunikowania masowego pojmowane są również jako niezwykle wartościowy czynnik rozwoju społeczeństw oraz człowieka⁵⁸.

W procesie komunikowania, zwłaszcza w epoce globalizacji, położony został nacisk na aspekt moralny, służebny wobec odbiorców. Wymogi etyczne, związane z rodzajem społecznego posłannictwa mediów, wynikają z podstaw i celu środków komunikowania masowego, jakim jest dążenie do dobra i prawdy. Nowe technologie mogą otwierać szerokie perspektywy rozwoju. Podstawą tego jest pragnienie człowieka, którym jest nawiązywanie i budowanie relacji. Również Internet socjalizuje poprzez tworzenie, utrzymywanie i zacieśnianie związków między ludźmi. Środki komunikowania masowego nie powinny służyć polityce czy rynkowi, przez co dokonywałyby zdrady swojej misji. Papież przestrzega przed wyrzekaniem się posłannictwa medialnego dla korzyści pieniężnych czy władzy⁵⁹.

Również Kościół musi dostrzegać rozwój cyfrowych mediów i ich wpływ na życie człowieka. Obecność w mediach jest ważnym postulatem, również w kontekście przestrzeni głoszenia Ewangelii.

4. WERYFIKACJA HIPOTEZ BADAWCZYCH – WNIOSKI – INTERPRETACJA

Zadania mediów, w ujęciu Benedykta XVI, należy rozpatrywać w kluczu teologicznym, gdzie media są jednym z kanałów dotarcia do człowieka. Zdolność komunikowania ludzkiego jest wielkim darem, elementem podobieństwa człowieka do Boga. Należy zgodzić się z interpretacją myśli papieża, dokonaną przez Wojciecha Misztala, kiedy pisze, że „świat mediów należy do rzeczywistości stworzonych, a jego dzieje nie są wyobcowane względem dzieła zbawienia”⁶⁰. W orędziach Ratzingera wybrzmiewa przekonanie, iż między Bogiem i mediami istnieją ważne pozytywne związki. Media stanowią część świata stworzonego przez Boga, chciane-

⁵⁷ Tamże, 14.

⁵⁸ Tamże, 15–17.

⁵⁹ Tamże, 20–23.

⁶⁰ W. Misztal, *Bóg i mass media w orędziach papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, *Analecta Cracoviensia* 48 (2016), 117.

go przez Niego, który jest przedmiotem Bożej troski. Na środki komunikowania masowego należy spojrzeć w odniesieniu relacji między Bogiem a nowoczesnymi środkami przekazu⁶¹.

Papież Benedykt XVI postrzega świat mediów jako element szeroko rozumianej kultury współczesnej. Zjawisko globalizacji poszerzyło możliwości nawiązywania i utrzymywania kontaktów, komunikowania się, wymiany informacji. Zadania dostrzeżone w orędziach nawiązują do nauczania całościowego Kościoła⁶², wyrażonego, m.in. w Katechizmie Kościoła Katolickiego: „We współczesnym społeczeństwie środki społecznego przekazu odgrywają wyjątkowo ważną rolę w informowaniu, rozwoju kultury i kształceniu. Rola ta wzrasta w związku z postępem technicznym, bogactwem i różnorodnością przekazywanych wiadomości, wpływem wywieranym na opinię publiczną”⁶³. „Środki społecznego przekazu nie są już tylko swoistymi technikami i narzędziami porozumiewania się, ale stanowią najskuteczniejszą formę przekazu informacji o świecie i człowieku, tworząc kulturę masową”⁶⁴. Kościół, świadom rozwoju mediów i ich oddziaływania na współczesnego człowieka, dostrzega konieczność wykorzystania ich w misji przekazu Ewangelii, propagowaniu kultury⁶⁵.

Cechą misji środków społecznego przekazu w nauczaniu papieża Benedykta XVI jest antropologia mediów. Ze względu na prawdę o człowieku sugeruje podjęcie odpowiedzialności przez twórców i odbiorców mediów za ich wpływ na kształtowanie przekonania zgodności przekazywanych treści z rzeczywistością, wieloaspektowość źródeł przekazywanych treści oraz rzetelność według prawego sumienia. Papież, pisząc o zadaniach mediów, odnosi się do powinności etycznych oraz porządku moralnego wszystkich odpowiedzialnych za kształtowanie opinii oraz przekaz informacji, jak również odbiorców. Pedagogia środków społecznego przekazu, która ma służyć krytycznej analizie mediów ma zmierzać do prawidłowej formacji sumień. Tak, aby odbiorca dokonywał recepcji rzeczywistości medialnej, właściwego użytku dla dobra wspólnego zgodnego ze standardami rzetelności i obiektywizmu⁶⁶.

Kluczem w rozumieniu *media tasks*, zawartych w orędziach papieskich, jest personalizizm chrześcijański: „Tym co wspólne we wszystkich dokumentach papieskich opracowanych na kolejne Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu w tej dekadzie jest podkreślanie samej ludzkiej osoby jako najważniejszej w każdego rodzaju komunikacji – tej zwykłej, codziennej w świecie rzeczywistym, i tej, która dokonuje się za pomocą środków społecznego przekazu”⁶⁷.

⁶¹ Tamże, 120; R. Leśniczak, *Mass media i sacrum – spojrzenie Benedykta XVI*, w: *Sacrum w mediach* red. M. Chmielewski, M. Jodkowski, D. Sonak, J. Woźniak, Lublin 2015, 43–60.

⁶² O właściwym posługiwaniu się mediami można przeczytać w *Katechizmie Kościoła Katolickiego* (dalej: jako KKK) w punktach 2493–2499.

⁶³ KKK 2493.

⁶⁴ D. Lubiński, *Ład moralny w świecie mediów w nauczaniu Benedykta XVI*, *Łódzkie Studia Teologiczne* 20 (2011), 225.

⁶⁵ Tamże, 225.

⁶⁶ Tamże, 226–227; Zob. KKK 2494–2495.

⁶⁷ P. Bojko, *Media i komunikacja w orędziach papieskich na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu (2011–2016)*, *Nauczyciel i Szkoła* 2017, nr 64, 62.

Benedykt XVI do tematyki komunikacji społecznej oraz środków komunikowania masowego dodaje aspekt ludzkiej miłości. Jest to o tyle szczególne i ciekawe, że sprowadził to do relacji dwojga osób⁶⁸.

Benedykt XVI w Encyklice *Caritas in veritate* wskazywał: „Podobnie jak tego oczekuje się od poprawnego zarządzania globalizacją i rozwojem, *sensu i celów mediów należy szukać w podstawie antropologicznej*. Oznacza to, że mogą one stać się *okazją do humanizacji* nie tylko wtedy, gdy dzięki rozwojowi technologicznemu stwarzają większe możliwości komunikacji i informowania, ale przede wszystkim wtedy, gdy ich organizacji i celom przyświeca obraz osoby i dobra wspólnego, odzwierciedlający jej uniwersalne wartości”⁶⁹.

Papież Benedykt XVI, wzywając do troski o etykę środków społecznego przekazu, pisał o personalistycznym i teologicznym źródle przekazu, który jest czynnikiem wspólnototwórczym. Etyka powinna być obecna nie tylko w treści komunikatu, ale w samym procesie komunikacji⁷⁰.

Zadania mediów przeciwstawiają się zarysowanej przez kardynała Ratzingera, dyktaturze relatywizmu panującej w kulturze i społeczeństwie. W homilii na otwarcie konklawe wskazywał, iż „powstaje «dyktatura» relatywizmu, której nie można lekceważyć, bo nie uznaje za ostatecznie obowiązujące i za ostateczny wzorzec czy postawę, a liczy się tylko własne «ja» i jego życzenia”⁷¹. Dominująca kultura, dziś najbardziej popularna w sferze medialnej, która staje w konfrontacji z prawdą, to postawa sceptyczna i relatywistyczna. Uważa się taką postawę za miarę obiegowych poglądów i utrzymuje się, iż możliwe i prawomocne są liczne „prawdy”. Jednak osoba ludzka dąży do prawdy ostatecznej, która będzie w stanie wyjaśnić sens życia i dlatego poszukiwanie jest możliwe w spotkaniu z Absolutem osobowym. Prawda, której człowiek jest spragniony, to Osoba: Pan Jezus: „W spotkaniu z tą Prawdą, w jej poznaniu i umiłowaniu, człowiek znajduje prawdziwy pokój i prawdziwe szczęście”⁷². Zadanie Kościoła polega na tym, aby człowiek doświadczył spotkania z Chrystusem. W tym nurcie papież Franciszek wskazywał na „kulturę spotkania”. Benedykt XVI w swym nauczaniu zwracał uwagę, że sztuka komunikacji ze swej natury jest związana z wartościami etycznymi, z cnotami, które stoją u podstaw moralności⁷³.

Wskazane w orędziach zadanie wykorzystania ich do ewangelizacji należy odnieść do walorów edukacyjnych. Wykorzystanie potencjału do przekazywania i rozpowszechniania nauki chrześcijańskiej należy również wiązać z edukacyjnym oddziaływaniem. W posynodalnej Adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis* papież Benedykt XVI wskazywał: „Ze względu na niebywały rozwój środków przekazu w ostatnich dziesięcioleciach słowo «uczestnictwo» nabyło szerszego znacze-

⁶⁸ Tamże, 56, 61.

⁶⁹ Benedykt XVI, *Encyklika o integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie „Caritas in veritate”*, nr 73, (dalej jako: CV).

⁷⁰ D. Lubiński, art.cyt., 229–230.

⁷¹ J. Warzeszak, „Dyktatura” relatywizmu w ujęciu Benedykta XVI, *Warszawskie Studia Teologiczne* 24 (2011), nr 1, 291; Zob. CV, nr 2, 4, 26, 61.

⁷² J. Warzeszak, art.cyt., 315.

⁷³ Tamże, 314–315.

nia niż w przeszłości. Z zadowoleniem wszyscy uznajemy, że te narzędzia dają nowe możliwości również w odniesieniu do celebracji eucharystycznej⁷⁴. To zadanie mediów wraz z ich rozwojem oraz kolejnymi orędziami zostało rozszerzone jako możliwość dotarcia z treściami religijnymi⁷⁵.

Kolejnym walorem edukacyjnych zadań mediów jest odwołanie do kształtowania wartości. Papież wskazuje na obraz osoby, godność ludzką oraz dobro wspólne. Charakter edukacyjny dokonuje się poprzez upowszechnianie wartości związanych z osobą ludzką. Z tego będą wynikać kwestie dotyczące obiektywizmu jako wartości istotnej w życiu; poznawanie prawdy o człowieku. Najważniejszym powołaniem komunikacji jest poszukiwanie i przedstawianie prawdy. Prawda, dobro oraz piękno, w odniesieniu do akcentów odnoszonych do godności, są istotnymi rolami podmiotów na rynku komunikacji masowej⁷⁶.

Zadania wychowawcze w nauczaniu Benedykta XVI odnoszą się do wychowywania poprzez media, ułatwienie edukacji. Ważnym elementem jest również wychowywanie do korzystania z mediów.

Wykorzystanie mediów do zadań ewangelizacyjnych jest nawiązaniem do wcześniejszego nauczania Kościoła, którego wyraz znajdujemy w Adhortacji apostolskiej *Verbum Domini*: „Z relacją między słowem Bożym i kulturami wiąże się ważna kwestia uważnego i inteligentnego posługiwania się dawnymi i nowymi środkami społecznego przekazu⁷⁷. Zwrócono uwagę na dynamiczny rozwój środków społecznego przekazu, poznanie nowych mediów i należyte ich wykorzystanie. Wykorzystywanie nowych metod w przekazywaniu Ewangelii wiąże się z ewangelizacyjną misją wszystkich wierzących, którzy kompetentnie angażują się w świat mediów, starając się, by ich obecność była znacząca. Kościół nieustannie zachęca do jeszcze rozleglejszego i fachowego działania w tej kwestii⁷⁸.

Ważnym elementem przekazywanym przez orędzia jest zadanie budowania wspólnoty: „Chodzi o wspólnotę tak w wymiarze wertykalnym, jak i horyzontalnym, czyli jako realizację przykazania miłości Boga i bliźniego⁷⁹. Akcent został położony na nowe zdobycze techniki, jednakże proces cyfryzacji dotyczy wcześniej istniejących środków społecznego komunikowania. Proces budowania wspólnoty ukazany jest w wymiarze horyzontalnym i wertykalnym, czyli jako relacje międzyludzkie oraz związek człowieka z Bogiem⁸⁰.

---

⁷⁴ Benedykt XVI, *Posynodalna Adhortacja apostolska o Eucharystii, źródle i szczycie życia i misji Kościoła „Sacramentum Caritatis”*, nr 57.

⁷⁵ M. Klementowicz, *Edukacyjne zadania mediów w świetle wypowiedzi Benedykta XVI*, w: *Media w edukacji: wymiar kulturowy i aksjologiczny*, red. A. Roguska, Siedlce: Fundacja na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Szansa” 2013, 261–262.

⁷⁶ Tamże, 263–264.

⁷⁷ Benedykt XVI, *Posynodalna Adhortacja apostolska o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła „Verbum Domini”*, nr 113, (dalej: VD).

⁷⁸ VD, nr 113.

⁷⁹ W. Misztal, *Milczenie: pomoc czy przeszkoda dla społeczeństwa medialnego?*, *Studia Socialia Cracoviensia* 5 (2013), nr 2, 53.

⁸⁰ Tamże, 53.

Papież Benedykt XVI dużą część zadań mediów umiejscowia w kontekście nowych mediów. Czyni to, dostrzegając, iż obecny czas jest okresem gwałtownego rozwoju mediów cyfrowych i technologii informacyjno-komunikacyjnych. Dzisiejsza kultura uległa całkowitej przemianie: „Z rozwojem technologicznym związany jest zwiększający się wpływ *środków społecznego przekazu*. Wyobrażenie sobie życia rodziny ludzkiej bez nich jest prawie niemożliwe. Na dobre i na złe są tak mocno wpisane w życie świata, że wydaje się absurdalne stanowisko tych, którzy uważają je za neutralne, w konsekwencji domagając się ich autonomii w odniesieniu do moralności osób”⁸¹. Dostrzegalny jest coraz większy wpływ na ludzkie życie środków społecznego przekazu: „Media poszerzone o technologiczną możliwość natychmiastowej interakcji otworzyły przed mieszkańcami cyberprzestrzeni nowe obszary komunikacji”⁸². Kościół dostrzega wielkie dobrodziejstwa, które niesie rozwój nowych mediów, szczególnie związanych ze sferą Internetu. Możliwość łatwej komunikacji medialnej, gdzie czas i przestrzeń nie są oporem. Nowe sieci społecznościowe, które służą zawieraniu przyjaźni, obrotowi informacji oraz tworzeniu nowych wspólnot czy grup. Może to prowadzić do umacniania dobrych relacji i więzi międzyludzkich. Na międzykulturowy i międzyreligijny dialog wpływa dynamiczny rozwój mediów. Dzięki temu może następować „humanizacja Internetu”⁸³.

Ważne jest podkreślenie, że właśnie ze względu na ludzką godność wszystkich uczestników komunikacji społecznej, trzeba dbać o właściwe wykorzystywanie mediów. Służyć powinny one przez to budowie więzi między jednostkami, społecznościami i kulturami. Wartość informacji ukazywana jest w kontekście odbiorcy. Dzięki temu komunikacja staje się bardziej złożona i głębsza⁸⁴.

Człowiek jako twórca i odbiorca przekazów oraz uczestnik wszystkich rodzajów komunikacji społecznej jest ukazany jako najistotniejszy aspekt we wszelkiej komunikacji. W orędziach nie zostały zaakcentowane kwestie osób, które zawodowo uczestniczą w przekazach społecznych, kształtując ich formy. Nie kładzie się nacisku na tych, którzy kształtują formę bądź są najbardziej odpowiedzialni za treść, czyli: dziennikarze, pisarze, aktorzy, reżyserzy i inni⁸⁵.

Papież Benedykt XVI w swych orędziach wykazał akceptację w odniesieniu wykorzystania mediów społecznościowych w misji Kościoła. Co ważne, jego pontyfikat przypadł na czas, kiedy media społecznościowe pojawiły się w sferze komunikacji międzyludzkiej⁸⁶. To uznanie wobec mediów jest wyrażone również w licznych spotkaniach Benedykta XVI z dziennikarzami, udziałem w konferencjach prasowych, wywiadach oraz pierwszych tweetach Głowy Kościoła⁸⁷.

⁸¹ CV, nr 73.

⁸² A. Wołkiewicz, *Testament Cyfrowego Imigranta – Benedykt XVI do mieszkańców cyfrowego świata*, http://ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wolkiewicz.pdf [dostęp: 02.05.2018], 3; Zob. również P. Levinson, *Nowe nowe media*, Kraków 2010, 14–16.

⁸³ A. Wołkiewicz, art.cyt., 3.

⁸⁴ P. Bojko, art.cyt., 51, 56.

⁸⁵ Tamże, 61–62.

⁸⁶ Facebook zaczął funkcjonować od 2004 r., YouTube od 2005 r., Twitter od 2006 r., Google od 2011 r.

⁸⁷ K. Marcyński, *Komunikacja religijna i media*, Kraków 2016, 109.

Ważnym zadaniem jest również kwestia ewangelizacji: „Papież Benedykt XVI, który od 2010 r. zdecydowanie przyspieszył kroku w temacie ewangelizacji i nowej ewangelizacji, wyraźnie widział konieczność ofensywy także w ewangelizacji cyfrowego świata”⁸⁸.

Orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu i *media tasks* w nich zawarte wpisują się w aktualne wydarzenia. Tematyka dokumentów nawiązuje do chrześcijańskich jubileuszy bądź zagadnień o znaczeniu powszechnym. Postęp technologiczny jest okazją do zawarcia takiej tematyki w orędziach⁸⁹.

Na podstawie zaprezentowanej analizy autor może dokonać weryfikacji hipotezy badawczej. Papież Benedykt XVI w kolejnych orędziach na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu podjął temat zadań mediów. *Media tasks* prezentowane w nauczaniu papieskim są zgodne z poglądami prezentowanymi ze współczesnymi medioznawcami, m.in. Anną Kozłowską, Adamem Lepą, Maciejem Mrozowskim. Jednakże papież nie porusza wszystkich zadań środków społecznego komunikowania.

Zadania mediów są przedstawione w kontekście współczesnej kultury popularnej. Zjawisko globalizacji, którego symptomem jest zalew informacji, „szum medialny”, tabloidyżacja mediów, a przez to brak pogłębionej analizy; to dominująca kultura, w której żyją społeczeństwa.

Papież, pisząc o zadaniach środków komunikowania masowego, odnosi się do informacyjnych zadań mediów. Akcent został położony na znaczenie prawdy jako ważnego deontologicznego kryterium oceny przekazu medialnego. Jest to również kontynuacja i nawiązanie do jego wcześniejszego nauczania⁹⁰.

W prezentowanych zadaniach mediów papież wypowiada się w kluczu teologicznym i filozoficznym. Nie czyni tego z punktu widzenia eksperta medioznawstwa bądź socjologii. W wypowiedziach brak jest odniesień do stanowisk znanych medioznawców. Prezentowane zadania rozpatruje w kontekście aktualnych zjawisk społecznych, związanych z mediami. Jednakże nie podaje wyników badań socjologicznych bądź nie czyni odniesień do publikacji naukowych z zakresu socjologii czy nauk o mediach i komunikowaniu. Używa języka związanego z kwestiami etycznymi bądź teologicznymi, charakterystycznego dla dokumentów Kościoła.

Zadania mediów, które dostrzegamy w analizie orędzi, odpowiadają podstawowym założeniom katolickiej nauki społecznej: „W promowaniu autentycznej kultury wierni świeccy powinni przykładać wielką wagę do środków masowego przekazu, a przy korzystaniu z nich uwzględniać przede wszystkim treści docierające do ludzi w wyniku ich niezliczonych wyborów: wybory te, chociaż różnią się w przypadku poszczególnych osób czy grup, wszystkie mają moralny ciężar i pod tym kątem powinny być oceniane. Do dokonania właściwego wyboru konieczna jest znajomość zasad porządku moralnego i wierne wcielanie ich w życie”⁹¹. Media mogą

⁸⁸ W. Mleczko, *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, *Studia Socialia Cracoviensia* 6 (2014), nr 1, 207.

⁸⁹ J. Chyła, *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, *Kultura – Media – Teologia* 2015, nr 22, 69.

⁹⁰ Benedykt XVI, *Światłość świata. W rozmowie z Peterem Seewaldem*, tłum. z niem. P. Napiwodzki, Kraków 2011, 61–70; J. Ratzinger, *Prawda w teologii*, tłum. z niem. M. Mijalska, Kraków 2005, 41–44.

⁹¹ *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Kielce 2005, nr 560.

być narzędziem solidarności, która jest wynikiem prawdziwej informacji oraz wymiany myśli. Poznanie drugiego człowieka oraz poszanowanie to kolejne elementy w komunikacji. Zadania przedstawione w rozdziale drugim wpisują się w dorobek nauki społecznej Kościoła⁹²: „Służba osobie przez budowanie wspólnoty ludzkiej, opartej na solidarności, sprawiedliwości i miłości oraz na upowszechnianiu prawdy o ludzkim życiu i o jego końcowym spełnieniu w Bogu – to podstawowy wymóg etyczny dla środków społecznego przekazu”⁹³.

Kluczem rozumienia orędzi papieskich jest personalizizm chrześcijański: „Personalizm jest współczesnym nurtem filozoficznym zakładającym postawienie w centrum badań osoby – człowieka, a nie społeczności, dlatego w sensie wąskim oznacza najbardziej pierwotne i bezpośrednie doświadczenie fenomenu osoby dostępne każdemu człowiekowi”⁹⁴. Personalizm chrześcijański bazuje na humanizmie chrystocentrycznym, który ukazuje los człowieka jako nierozzerwalnie związany z Bogiem. Katolicka nauka społeczna, bazując na chrześcijańskim personalizmie, właściwą rację powinności moralnej widzi właśnie w godności osoby ludzkiej. Człowiek, jako istota rozumna i wolna, podmiot praw i obowiązków, jest pierwszą zasadą, centrum nauki społecznej Kościoła. Jednocześnie samą zasadę personalistyczną można uznać za absolutnie naczelną. Godność człowieka z wszystkimi jej konsekwencjami oraz powołanie osoby ludzkiej do doskonałości osobowej, uczestnictwo w Bożej naturze i perspektywa szczęśliwości wiecznej stanowią istotę zasady personalizmu. Jest to zasada, która w chrześcijańskiej wersji odwołuje się do odpowiedniej koncepcji człowieka: „Katolicka nauka społeczna, mówiąc o personalizmie jako naczelnej zasadzie społecznej, przede wszystkim odpowiada na pytanie, jak powinno funkcjonować społeczeństwo, ażeby godność osoby i jej rozwój mogły być zabezpieczone i realizowane. Zasada ta pozostaje więc w oczywistym związku z pozostałymi zasadami”⁹⁵. Przez swoje skutki antropologiczne stanowi podstawę innych zasad należących do nauki społecznej Kościoła⁹⁶.

Benedykt XVI zwraca uwagę na media społecznościowe. Nowe media mają duży wpływ na odbiorcę, dlatego Kościół chce wykorzystać tę właściwość dla dobra człowieka. Media społecznościowe mogą być przekąźnikami wartości: „Należy uznać, że obecnie pośród nowych form masowej komunikacji wzrasta rola Internetu, stanowiącego nowe forum, na którym powinna być głoszona Ewangelia, przy zachowaniu jednak świadomości, że świat wirtualny nigdy nie będzie mógł zastąpić świata realnego, oraz że ewangelizacja może korzystać z dróg wirtualnych, jakie udostępniają nowe media, dla nawiązywania znaczących relacji jedynie pod warunkiem, że to doprowadzi do osobistego kontaktu, który jest niezastąpiony. Również w świecie Internetu, dzięki któremu na milionach monitorów mogą pojawiać się miliardy obrazów na całym świecie, powinno być widoczne oblicze Chrystusa i sły-

⁹² Tamże, nr 560–562.

⁹³ Tamże, nr 562.

⁹⁴ W. Kawecki, *Vademecum kultury politycznej: personalistyczna koncepcja polityki*, Warszawa 2015, 109.

⁹⁵ J. Mazur, *Katolicka nauka społeczna. Podstawowe zagadnienia w zarysie*, Kraków 2016, 211.

⁹⁶ Tamże, 210–212; W. Kawecki, dz.cyt., 109, 112–114.

szalny Jego głos, «bowiem tam, gdzie nie ma miejsca dla Chrystusa, nie ma go również dla człowieka»⁹⁷.

W prezentacji zadań mediów można dostrzec podjęty aspekt wychowawczy. Papież zwraca uwagę na kwestię wychowawczą we właściwym korzystaniu z mediów. Wychowanie dzieci do dobrego korzystania ze środków społecznej komunikacji spoczywa na rodzicach, ale także na wspólnocie Kościoła i szkole. Jest to zadanie istotne, media bowiem wywierają wpływ na te sfery życia człowieka, które mogą wpływać na jego wolność. Przez co mogą nim zawładnąć i uczynić go konsumentem wrażeń. Dynamiczny rozwój mediów powinien motywować do ciągłego, pogłębionego poznawania mediów, aby rzeczywiście służyły i pomagały człowiekowi. Obowiązek edukacji medialnej staje się powszechnym obowiązkiem społecznym, który obejmuje zarówno nadawców medialnych, jak i odbiorców. Wolność korzystania z mediów, powinna zobowiązywać do wyboru wartości, a nie jedynie do hedonistycznego poszukiwania rozrywki oraz nowości czy sensacji. Postulat „info-etyki” związany jest z upowszechnieniem się nowego wzorca społeczeństwa sieciowego. W nim uczestniczy człowiek, ale i jest za nie odpowiedzialny⁹⁸.

Zadania przedstawione w Orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu wpisują się w przesłanie doktryny Kościoła katolickiego na temat mediów. Fundamentem tej nauki jest „głoszenie priorytetu wymiaru etycznego jako podstawowego kryterium oceny wszelkich przekazów medialnych. Elementami sprzyjającymi tworzeniu jedności, a więc integrującymi ludzkość, są więc prawda, dobro, piękno, a także wolność podporządkowana odpowiedzialności i autentycznej trosce o wszechstronny rozwój odbiorców”⁹⁹. Wśród szczegółowych przesłanek wymienia się również intencję służby dobru wspólnemu, tworzenia wspólnoty ogólnoludzkiej, a dzięki temu dążenie do rozwoju i postępu¹⁰⁰.

W analizie orędzi na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu dostrzeżono, iż mało uwagi jest poświęcone funkcji rozrywkowej. Dominujące są zadania informacyjne i edukacyjne. W nauczaniu papieskim występuje temat zadania ewangelizacyjnego i chrześcijańskiego świadectwa, co wyróżnia te zadania mediów, w kontekście nauk o mediach.

5. PODSUMOWANIE

Artykuł przedstawia zadania mediów, które zostały zawarte w orędziach na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w latach 2006–2013. Anali-

⁹⁷ VD, nr 113.

⁹⁸ P. Drzewiecki, *Kto jest moim bliźnim w wirtualnym świecie? Teologia społeczności sieciowych w orędziach Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, Łódzkie Studia Teologiczne 20 (2011), 58–59; P. Maciaszek, *Nauka Kościoła o roli mediów w społeczeństwie*, Zeszyty Prasoznawcze 55 (2012), nr 3, 29, 33.

⁹⁹ G. Łęcicki, *Integracyjna oraz dezintegrująca funkcja mediów w społeczeństwie informacyjnym*, Kultura – Media – Teologia 2011, nr 4, 47.

¹⁰⁰ Tamże, 47–48.

za dotyczy nauczania papieża Benedykta XVI. Prezentowane zadania środków społecznego komunikowania zostały porównane z prezentowanymi *media tasks* w polskiej literaturze medioznawczej.

Autor podjął próbę odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Zaprezentowana analiza materiału pozwoliła na dokonanie weryfikacji hipotezy badawczej. Wykazano, iż papież w swym nauczaniu poprzez coroczne orędzia podejmuje temat zadań mediów. Autor wskazuje, w jaki sposób na temat zadań środków społecznego komunikowania wypowiada się Kościół za pośrednictwem orędzi papieskich na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu.

Artykuł ukazuje aktualność nauczania Kościoła w dyscyplinie nauk o mediach oraz teologii środków społecznego przekazu. Autor wskazał na współczesność tematu zadań mediów, w kontekście epoki rozwoju środków komunikowania masowego. Środki społecznego przekazu mają ogromny wpływ na człowieka i świat, w którym żyje. Wnioski, które płyną z analizy pytań badawczych, mogą stanowić również odpowiedź na dzisiejsze zjawiska epoki medialnej. Ukazane w pracy *media tasks* wpisują się w dorobek nauki o komunikowaniu oraz nauczania Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI, *Światłość świata. W rozmowie z Peterem Seewaldem*, tłum. z niem. P. Napiwodzki, Kraków: Znak 2011.
- Bojko P., *Media i komunikacja w orędziach papieskich na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu (2011–2016)*, Nauczyciel i Szkoła 2017, nr 64, 51–64.
- Chyła J., *Ewangelizacja cyfrowego kontynentu*, Kultura – Media – Teologia 2015, nr 22, 67–79.
- Drzewiecki P., *Kto jest moim bliźnim w wirtualnym świecie? Teologia społeczności sieciowych w orędziach Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, Łódzkie Studia Teologiczne 20 (2011), 55–66.
- Jastrzębski J., *Przedmowa: Wielki teolog i jego rozumienie komunikacji*, w: *Komunikacja społeczna według Benedykta XVI*, red. M. Laskowska, K. Marcyński, Kraków: Wydawnictwo Petrus 2016.
- Kawecki W., *Vademecum kultury politycznej: personalistyczna koncepcja polityki*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2015.
- Klementowicz M., *Edukacyjne zadania mediów w świetle wypowiedzi Benedykta XVI*, w: *Media w edukacji: wymiar kulturowy i aksjologiczny*, red. A. Roguska, Siedlce: Fundacja na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Szansa” 2013.
- Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Kielce: Jedność 2005.
- Kozłowska A., *Oddziaływanie mass mediów*, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa – Oficyna Wydawnicza 2006.
- Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.
- Leśniczak R., *Mass media i sacrum – spojrzenie Benedykta XVI*, w: *Sacrum w mediach*, red. M. Chmielewski, M. Jodkowski, D. Sonak, J. Woźniak, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, 43–60.
- Levinson P., *Nowe nowe media*, tłum. z ang. M. Zawadzka, Kraków: Wydawnictwo WAM 2010.
- Lubiński D., *Ład moralny w świecie mediów w nauczaniu Benedykta XVI*, Łódzkie Studia Teologiczne 20 (2011), 225–234.
- Łęcicki G., *Integracyjna oraz dezintegrująca funkcja mediów w społeczeństwie informacyjnym*, Kultura – Media – Teologia 2011, nr 4, 45–54.
- Maciaszek P., *Nauka Kościoła o roli mediów w społeczeństwie*, Zeszyty Prasoznawcze 55 (2012), nr 3, 24–34.

- Marcyński K., *Komunikacja religijna i media*, Kraków: Wydawnictwo Petrus 2016.
- Mazur J., *Katolicka nauka społeczna. Podstawowe zagadnienia w zarysie*, Kraków: Wydawnictwo Ikona 2016,
- Miształ W., *Milczenie: pomoc czy przeszkoda dla społeczeństwa medialnego?*, *Studia Socialia Cracoviensia* 5 (2013), nr 2, 47–60.
- Miształ W., *Bóg i mass media w orędziach papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, *Analecta Cracoviensia* 48 (2016), 107–123.
- Mleczko W., *Jak ewangelizować świat cyfrowy? Wskazania Benedykta XVI w orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, *Studia Socialia Cracoviensia* 6 (2014), nr 1, 197–208.
- Mrozowski M., *Media masowe: władza, rozrywka i biznes*, Warszawa: „Aspra-Jr” 2001.
- Ratzinger J., *Prawda w teologii*, tłum. z niem. M. Mijalska, Kraków: Wydawnictwo M 2005.
- Warzeszak J., „*Dyktatura*” *relatywizmu w ujęciu Benedykta XVI*, *Warszawskie Studia Teologiczne* 24 (2011), nr 1, 291–322.
- Wołkiewicz A., *Testament Cyfrowego Imigranta – Benedykt XVI do mieszkańców cyfrowego świata*, http://ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wolkiewicz.pdf [dostęp: 2.05.2018].

TASKS OF MEDIA ACCORDING TO BENEDICT XVI BASED ON THE ANALYSIS OF THE CONTENTS OF THE POPE'S MESSAGES FOR THE WORLD SOCIAL MEDIA DAY (2006–2013)

Summary

The article presents the analysis of Pope Benedict XVI's teaching about the most important responsibilities of media. The research was carried out on the basis of the Pope's messages for the World Social Media Day in the years 2006–2013. The analysis was conducted in the context of media-related literature. It discusses the responsibilities of social communication means which have been identified as a response to contemporary social phenomena related to the media age. The thesis is a summary of the Pope's teaching in the period mentioned above in the field of media studies.

Key words: tasks of media, Pope's messages, World Social Media Day, Benedict XVI

Nota o Autorze

Ksiądz **Marek WERESA** – prezbiter diecezji siedleckiej, magister i licencjat kanoniczny teologii, doktorant teologii środków społecznego przekazu w Katedrze Public Relations i Komunikacji Marketingowej w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Od lipca 2018 r. pełni funkcję asystenta kościelnego tygodnika „Echo Katolickie”. Prowadzi audycje w akademickim Radiu UKSW oraz współpracuje z Katolickim Radiem Podlasie. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół mediów społecznościowych, teologii mediów.

Kontakt e-mail: marekwersa@gmail.com

<http://twitter.com/@WeresaMarek>

<http://ksiadzmarek.pl>

<https://www.facebook.com/ksmarekwersa>